

25. Reyli, R., and R. Shvays. *Evaluation nemateryalnyh assets*. Moscow: Publishing House "KVINTO CONSULTING", 2005. Print.
26. «International Financial Reporting Standard 3 (IFRS) "Business Combinations"», 01 Jan 2012. Web. 10 Sep. 2013.
27. «Regulations (standards) number 19, "Business Combinations"», 23 July 1999. Web. 10 Sep 2013.
28. "Tax Code of Ukraine 2755-VI as amended. 02 Des. 2010". Web. 10 Sep 2013.
29. Shkromyda, V. "Goodwill Enterprise: Issues of assessment and the need to integrate" *Bulletin of the Carpathian National University. Stefanik* 2 (2012): 207–211. Print.
30. Korol, S. "Non-financial reporting enterprise" *Bulletin KNTEU* 6 (2011): 102–113. Print.
31. "Ukrainian Global Compact Network". 02 Des. 2012. Web. 10 Sep. 2013.

Рецензент:

Баланюк І.Ф. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 657.37:330.142

ББК 65.29

Кантасєва О.В.

**ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Севастопольський інститут банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України,
кафедра обліку і аудиту,
99057, м. Севастополь, вул. Паркова, 6,
тел.: (0692) 539622
e-mail: koa_sibs@ukr.net

Анотація. Обґрунтовано теоретичні засади процесу планування економічної безпеки підприємств та запропоновані шляхи її забезпечення у зв'язку з підвищеною увагою суспільства до проблем економічної безпеки, посиленням загроз і ризиків у суспільно-політичному й економічному житті, що мають глобальний характер.

Ключові слова: економічна безпека, складові економічної безпеки, узгодженість економічних інтересів, методологія досліджень економічної безпеки підприємства, методика прогнозування банкрутства.

Annotation. The reasonable theoretical principles of process of planning of economic safety of the enterprises and the offered ways of its providing in connection with special attention of society to problems of economic safety, strengthening of threats and risks in political and economic life which have global character.

Keywords: economic safety, components of economic safety, coherence of economic interests, methodology of researches of economic safety of the enterprise, technique of forecasting of bankruptcies which have global character.

Вступ. Економічна безпека є необхідною умовою існування будь-якого підприємства, вона забезпечує захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та є підґрунтям стійкого функціонування. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво й спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути

можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Підвищення агресивності зовнішнього й, частково, внутрішнього середовища призвело до виникнення нових загроз і посилення їхнього впливу на результативність діяльності підприємств. Запобігання негативному впливу комплексу зовнішніх і внутрішніх загроз можливо шляхом забезпечення своєчасної реакції на них і створення умов для безпечного розвитку через ефективне управління економічною безпекою в рамках загальної системи управління суб'єктом господарювання. Прийняття оптимальних рішень у сфері управління й забезпечення економічної безпеки підприємств потребує вирішення ряду питань, пов'язаних з оцінкою їхнього рівня.

Дослідженню проблем економічної безпеки суб'єктів різних рівнів управління економікою присвячено публікації багатьох учених як в Україні, так і за кордоном. Наукові й практичні аспекти цієї проблеми відображено в працях таких дослідників, як Л.І.Абалкін, О.В.Ареф'єва, М.А.Бендіков, К.П.Боримська, Л.І.Гнилицька, В.І.Губський, Т.В.Давидюк, А.О.Єпіфанов, М.М.Єрмошенко, О.В.Іванов, Р.Ю.Мальцева, Н.Н.Капустін, Д.І.Ковальов, Є.О.Олейников, Р.С.Папехин, І.В.Петров, О.М.Підхонний, В.К.Сенчагов, Т.І.Сухорукова, В.Л.Тамбовцев, В.В.Шликов, В.І.Ярочкін, А.Кофман, Г.Саймон, А.Хекс та інші. У їхніх працях основна увага приділяється організації антикризового управління та особливостям функціонування підприємства вже при наростанні кризового стану чи при загрозі банкрутства.

Разом з тим залишився поза увагою дослідників такий важливий аспект діяльності підприємства, як системна робота щодо попередження і недопущення небезпечних ситуацій та сама площина загроз для підприємства. Проблема забезпечення економічно безпечного стану підприємства в умовах кризи ще не набула ґрунтовної розробки. Не існує й цілісної концепції з питань планування економічної безпеки, здатної забезпечити повне використання наявного потенціалу, протидіяти загрозам, підтримувати стан економічної безпеки. Усе це зумовлює необхідність й актуальність дослідження проблем збереження та підвищення економічної безпеки підприємств та її складових в умовах кризи.

Постановка завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад процесу планування економічної безпеки підприємств і розробка шляхів її забезпечення в умовах кризи.

Відповідно до поставленої мети було визначено такі завдання:

- визначити роль і місце економічної безпеки в системі управління підприємством;
- обґрунтувати фактори, які зумовлюють економічну безпеку підприємства;
- проаналізувати теоретичні розробки й практичний досвід з питань планування економічної безпеки підприємства на сучасному етапі;
- розробити методичні рекомендації з аналізу й виявлення основних загроз фінансової стійкості підприємства;
- запропонувати концептуальні засади планування економічної безпеки підприємства;
- розробити методичні рекомендації моніторингу економічної безпеки підприємства;
- запропонувати підхід до визначення одиниці планування економічної безпеки підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси формування економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні й прикладні аспекти планування економічної безпеки підприємств у період кризи.

Теоретичною й методологічною базою дослідження є положення загальної економічної теорії, закони України, нормативні акти державних установ України, дані статистичної й оперативної звітності, наукові праці вітчизняних і закордонних учених з

питань оцінки й аналізу рівня економічної безпеки підприємств, результати спеціальних досліджень і спостережень автора.

Результати. У сучасній економічній ситуації господарські одиниці мають повну економічну самостійність. Вони самі визначають свою економічну політику, формують портфель замовлень, організують виробництво та збут продукції, повністю відповідають за результати господарської діяльності. Усе це, безумовно, актуалізує проблему забезпечення економічної безпеки бізнесу в сучасних умовах.

Ситуація української економічної дійсності спонукає до необхідності створення систем управління економічною безпекою підприємств, які забезпечуватимуть стан захищеності їхніх життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань й інших зовнішніх і внутрішніх загроз. Такі системи безпеки повинні бути зорієнтовані на збереження функціонування й розвиток підприємств відповідно до їхніх статутних цілей, визначеної місії, підтримки стану юридичних й економічних відносин, організаційних зв'язків, матеріальних й інтелектуальних ресурсів, за яких гарантується стабільність діяльності, комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток підприємства.

Система економічної безпеки відіграє одну з провідних ролей, оскільки стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу будь-якого підприємства в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від її надійності. Практика й наукові дослідження свідчать, що організація сучасної підприємницької діяльності потребує доопрацювання і створення системи економічної безпеки, яка б урахувала ті негативи, що може спричинити кожна сторона або економічна дія щодо підприємства.

Серед вітчизняних і зарубіжних учених-економістів немає єдиного визначення терміна "економічна безпека". Водночас принципових розходжень у підходах до трактування змісту цієї економічної категорії немає. Об'єктами економічної безпеки є держава, суспільство й суспільні об'єднання, регіони, підприємства й окремі громадяни.

Аналіз літературних джерел показав, що ієрархічна побудова економічної безпеки включає виділення таких рівнів: міжнародна, державна, регіональна економічна безпека й економічна безпека підприємства. Остання посідає особливе місце в системі економічної безпеки держави та регіону.

У будь-який момент функціонування суб'єкта господарювання існує небезпека кризи, навіть тоді, коли криза не спостерігається, коли її фактично немає. Це визначається тим, що соціально-економічна система розвивається циклічно, динамічно розвивається зовнішнє середовище, змінюється співвідношення керованих і некерованих процесів, змінюються потреби й інтереси людей. Тому головне завдання підтримки стабільності на рівні підприємств полягає в недопущенні критичного й, тим більше, катастрофічного ризику для того, щоб уникнути виникнення кризової ситуації.

У протидії кризовим процесам вагоме місце посідає економічна безпека підприємства як універсальна категорія, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях. Для підприємства економічна безпека відображає захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, здатність швидко усунути різнохарактерні загрози, адаптуватися до умов, що склалися і негативно відбиваються на його діяльності.

Сьогодні немає єдиної думки з приводу термінів економічної безпеки підприємств. Як усяке нове поняття, вона ще не має загально визнаного тлумачення, адже не існує єдиної думки вчених у сфері економічної безпеки щодо змісту цього терміна. Узагальнення поглядів окремих науковців на сутність категорії "економічна безпека підприємства" дало змогу простежити еволюцію підходів в її розумінні та обґрунтувати необхідність переходу від розуміння економічної безпеки лише як стану захищеності

підприємства від впливу загроз чи стану найбільш ефективного управління ресурсами до її визначення як процесу, що забезпечує стан безпеки (табл. 1).

Таблиця 1

Наукові погляди на визначення категорії “Економічна безпека підприємства”

№ з/п	Автор	Визначення
Стан господарюючого суб’єкта, що характеризується високим ступенем захищеності від існуючих небезпек і загроз		
1	Шваб Л. [17, с.538]	Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути загрози або пристосуватися до наявних умов, що негативно впливають на його діяльність.
2	Бендіков М. [5, с.8]	Економічна безпека – це захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) і непрямих (пасивних) загроз.
3	Ковальов Д., Сухорукова Т. [8, с.49]	Економічна безпека – захищеність суб’єкта господарювання від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не відбиваються негативно на їх діяльності.
	Папехін Р. [12, с.15]	Економічна безпека підприємства – це стан ефективного використання його ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) та існуючих ринкових можливостей, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) і забезпечити його тривале виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії.
Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для стабільного функціонування підприємства		
4	Фоміна М. [16, с.11]	Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання ресурсів з метою ліквідації загроз, забезпечення ефективного і стабільного функціонування підприємства в поточному та перспективному періодах.
5	Шевельов А., Шевельова Є. [18, с.68]	Економічна безпека підприємства – це такий його стан, за якого при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів підприємство домагається упередження, ослаблення чи захисту від існуючих небезпек і загроз та забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та підприємницького ризику.
6	Олейников Є. та ін. [10, с.129]	Економічна безпека – це стан найефективнішого використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах сьогодення і в майбутньому.
Захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечується системою заходів спеціального, фінансово-економічного й соціального характеру		
7	Єпіфанов А. та ін. [19, с.25]	Під економічною безпекою слід розуміти здатність підприємства ефективно та стабільно здійснювати свою господарську діяльність шляхом використання сукупності взаємопов’язаних діагностичних та контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання ресурсів підприємства та нівелювати вплив негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.
	Ламберт Д. [15, с.84].	Економічна безпека підприємств визначається як один з елементів захисту національної безпеки.

8	Шликов В. [20, с.138]	Економічна безпека підприємства – стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз.
	Мальцева Р. [9, с.158]	Зміст економічної безпеки включає систему заходів, які в сукупності забезпечують конкурентоспроможність й економічну стабільність підприємства, сприяють підвищенню рівня добробуту працівників.
Стан виробничих відносин й організаційних зв'язків, при яких забезпечуються стабільність функціонування та прогресивний розвиток підприємства		
9	Белоусова І. [21, с.17]	Економічна безпека підприємства передбачає стійкий, тобто збалансований безупинний і сталий розвиток, що досягається за допомогою використання всіх видів ресурсів і підприємницьких можливостей для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам), забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні й у майбутньому.
10	Камлик М. [22, с.38]	Економічна безпека суб'єкта підприємницької діяльності є таким станом розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного й фінансового розвитку, ефективністю нейтралізації негативних чинників і протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності.
11	Іванілов О. [23, с.655]	Економічна безпека – стан соціально-технічної системи підприємства, який дає змогу уникнути зовнішніх загроз і протистояти внутрішнім чинникам дезорганізації за допомогою наявних ресурсів, підприємницьких здібностей менеджерів, а також структурної організації та зв'язків менеджменту.
	Капустін Н. [7, с.45]	Економічна безпека підприємства – сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів.
	Раздіна Є. [14, с.63]	Економічна безпека підприємства – комплекс заходів, які сприяють підвищенню фінансової стійкості господарчих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів.
Забезпечення умов збереження майна та комерційної таємниці		
12	Дикий А. [24, с.7]	Під економічною безпекою підприємства розуміють стан збереження його майна та інформації відповідно до обраної стратегії та принципу безперервності діяльності.
13	Соколов Я. [25, с.523]	Економічна безпека підприємства – забезпечення умов збереження комерційної таємниці та інших секторів підприємства.

Отже, проведений аналіз наукової літератури дав змогу встановити найбільш комплексне й змістовне визначення поняття “економічна безпека підприємства”, а саме: економічна безпека фірми (підприємства, організації) – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації й технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Економічна безпека – це такий стан потенціалу підприємства, за якого гарантуються найбільш ефективно його використання, стабільне функціонування господарської системи, її подальший розвиток.

До головних цілей формування економічної безпеки підприємства належать:

- забезпечення фінансової стійкості та незалежності;
- досягнення лідерства в технологіях;
- забезпечення високого конкурентного статусу;
- підвищення ефективності менеджменту;
- оптимізація використання потенціалу підприємства;
- мінімізація руйнівного впливу зовнішнього середовища;
- забезпечення функціонування підприємства в межах правового поля;
- захист власної комерційної таємниці.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво й спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища.

Аналізуючи діяльність того чи іншого підприємства, можна виокремити певні специфічні причини, які негативно впливають на зниження рівня економічної безпеки й можуть привести підприємство до критичної межі, тобто до фінансової неспроможності його життєдіяльності. Типовими наслідками негативного впливу на економічну безпеку й зниження її до критичної межі можуть бути:

- втрата клієнтів і покупців готової продукції;
- зменшення кількості замовлень і контрактів із продажу продукції;
- неритмічність виробництва, неповне завантаження потужностей, підвищення собівартості та різке зниження продуктивності праці;
- збільшення розміру неліквідних оборотних засобів і наявність наднормативних запасів;
- виникнення внутрішньовиробничих конфліктів і підвищення плинності кадрів;
- зниження цін на продукцію, не залежних від діяльності підприємства;
- істотне зменшення обсягів реалізації і, як наслідок, недоодержання виторгу від реалізації продукції.

Усе це наближає підприємство до економічної кризи.

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- 1) забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- 2) забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи іншого суб'єкта господарювання;
- 3) досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- 4) мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- 5) якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- 6) забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- 7) ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Забезпечення економічної безпеки передбачає виділення, аналіз й оцінювання існуючих загроз з кожної функціональної складової та розроблення на їх основі системи протидіючих і застережних заходів.

Отже, економічна безпека підприємництва – це універсальна категорія, що відображає захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави й завершуючи кожним її громадянином. Зміст цього поняття містить у собі систему засобів, що забезпечують конкурентостійкість й економічну стабільність підприємства, а також сприяють підвищенню рівня добробуту робітників і тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

Структура економічної безпеки підприємства.

Поняття економічної безпеки підприємства має внутрішньовиробничі й позавиробничі складові (рис. 1, 2).

Розглянемо основні внутрішньовиробничі функціональні складові економічної безпеки:

Фінансова безпека передбачає якісне бюджетування, зниження податкового пресу, забезпечення надходження необхідного обсягу інвестицій, одержання прибутку, раціональне формування активів і пасивів, дивідендної політики.

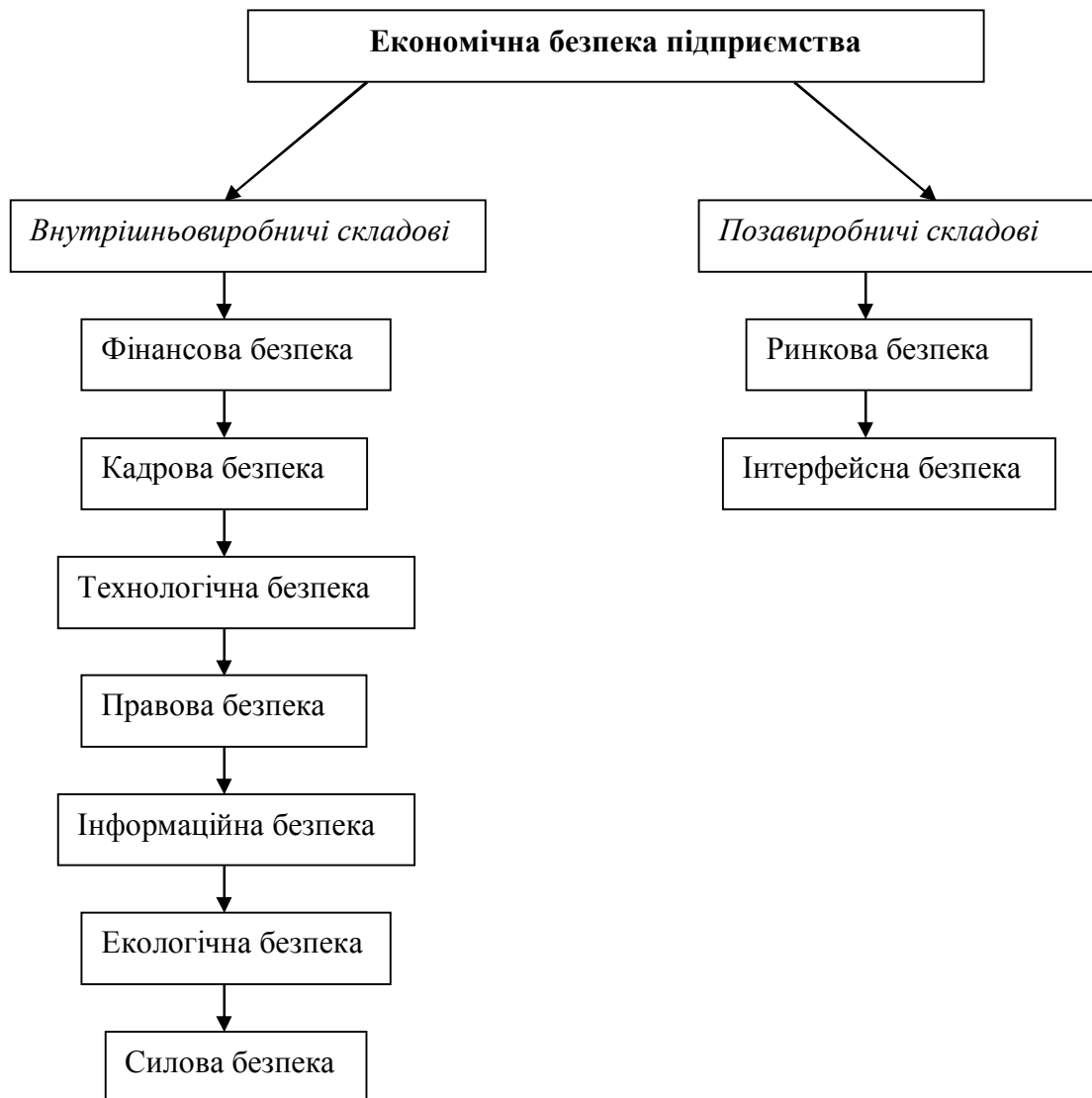

Рис. 1. Структура економічної безпеки підприємства

Кадрова складова. Склад кадрів безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки на підприємстві. Негативні впливи на кадрову складову спричиняють:

- відтік кадрів;
- плинність кадрів;
- фізичне старіння кадрів, їхніх знань, кваліфікацій;
- низька кваліфікація кадрів;
- праця за сумісництвом, що пов'язана з низькою віддачею працівника й можливим виходом конфіденційної інформації за межі підприємства.

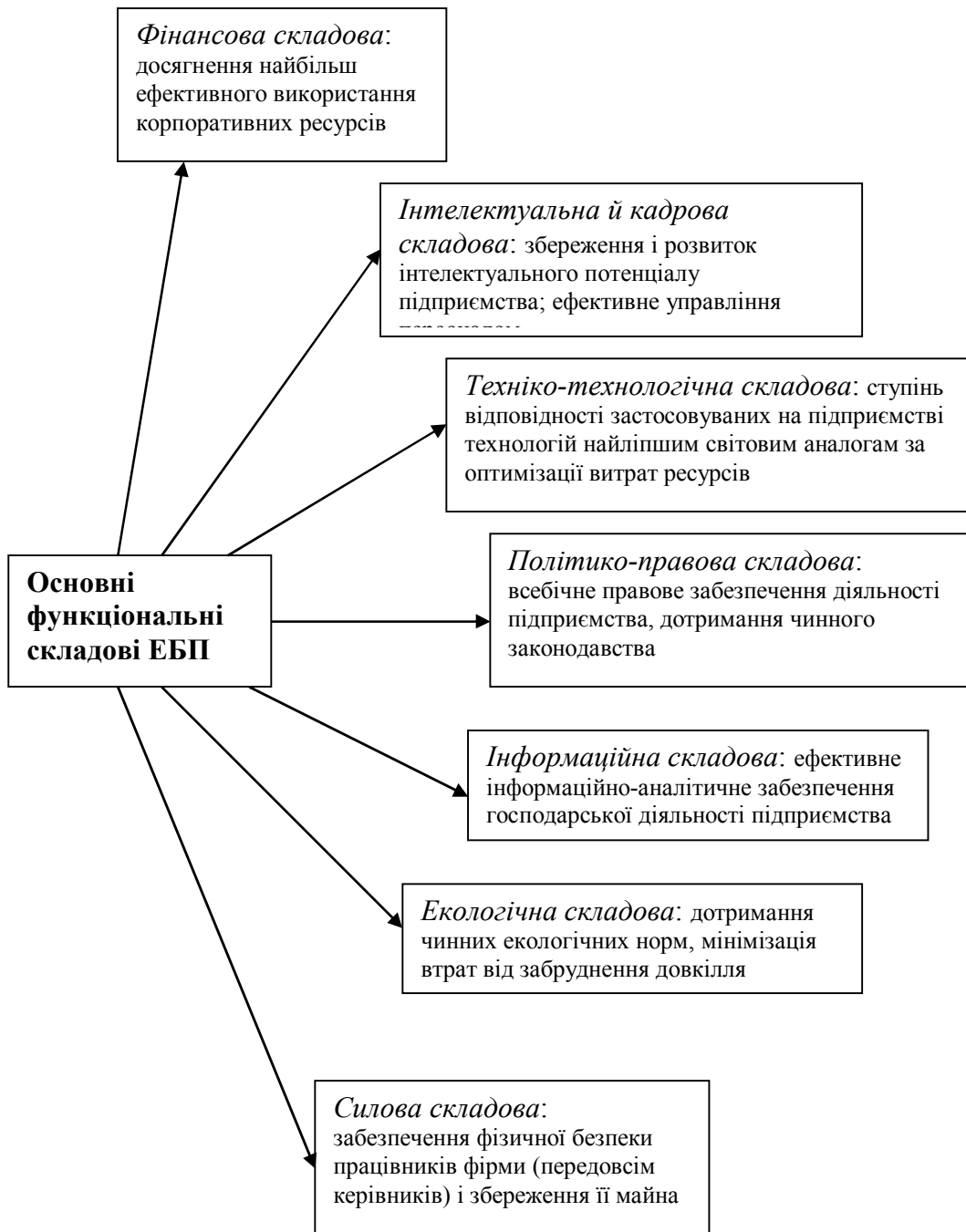

Рис. 2. Основні функціональні складові економічної безпеки підприємства

Технологічна складова полягає в ступені відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам за оптимізації витрат.

Правова складова полягає у всебічному правовому забезпеченні діяльності підприємства, дотриманні чинного законодавства [1–4].

Безпека інформації і прийняття рішень зводяться до забезпечення збереженості ноу-хау, наукових досліджень і розробок інновацій, планів економічних експансій тощо шляхом обмеження доступу сторонніх осіб до ринкової конфіденційної інформації.

Екологічна складова полягає в дотриманні чинних екологічних норм, мінімізації втрат від забруднення навколишнього середовища.

Силова складова полягає в гарантуванні фізичної безпеки працівників фірми (насамперед керівників) і збереженні її майна.

До позавиробничих складових економічної безпеки, на нашу думку, потрібно віднести такі, як:

1. Ринкова складова. Вона характеризує ступінь відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім, які генеруються ринковим середовищем. Про ослаблення ринкової безпеки свідчать:
 - зменшення частки ринку, яку займає підприємство;
 - послаблення конкурентних позицій і спроможності протидіяти конкурентному тиску;
 - зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін ситуації на ринку, відставання від вимог ринку й т. ін.
2. Інформаційна складова. Характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами. Економічній безпеці підприємства становлять загрозу можливі непередбачені зміни умов взаємодії (навіть до розриву відносин) з економічними контрагентами: постачальниками, торговими й збутовими посередниками, інвесторами, споживачами тощо.

Конкретними кроками на шляху зміцнення економічної безпеки українських підприємств могли стати:

- у рамках технологічної безпеки – закриття низькорентабельних і збиткових підприємств; зміна оплати праці наукових кадрів; створення нових організаційно-виробничих структур; використання лізингу; активна участь у міжнародних виставках, семінарах;
- у рамках ресурсної безпеки – удосконалення системи розрахунків; підвищення продуктивності праці; збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження; стимулювання “ресурсного” напрямку НДДКР;
- у рамках фінансової безпеки – застосування принципу дотримання критичних строків кредитування; створення інформаційного центру; щоб постійно мати відомості про борги підприємства й перекрити канали втрати інформації; створення в структурі інформаційного центру спеціальної групи фінансових працівників, яка б перевіряла податкові та інші обов’язкові платежі для виявлення можливої передплати й надавала відомості про основні виробничі фонди, що мало використовуються, з метою їх можливого продажу; використання нових форм партнерських зв’язків, у тому числі франчайзингу;
- у рамках соціальної безпеки – наближення рівня оплати праці до показників розвинутих держав; залучення робітників до управлінських функцій; підвищення кваліфікації працівників; заінтересованість адміністрації підприємства; підвищення матеріальної відповідальності працівників за результати своєї праці.

Висновки. Таким чином, поняття економічної безпеки підприємства містить у собі фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну й інформаційну складові. Також варто враховувати ринкову й інтерфейсну складові, що характеризують надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства.

Слід уточнити саме поняття “економічна безпека підприємства”. На наш погляд, її варто розуміти як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам,

забезпечувати тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної ним місії.

Соціально-економічне трансформування економіки України відбувається одночасно з руйнацією теоретичної платформи, на якій вибудовувалась уся система виробничих відносин централізованої планово-адміністративної економіки. Через відсутність нових науково обґрунтованих теорій і концепцій, вивіренних практикою й адекватних сучасним умовам господарювання, вітчизняні підприємства змушені самотужки адаптуватися до нестабільного соціально-економічного середовища, оперативно відшуковуючи адекватні рішення нетрадиційних складних проблем.

Наукові проблеми, які вирішуються під час проведення досліджень у галузі економічної безпеки підприємства, складні й багатовекторні. Вони охоплюють практично всі сторони діяльності суб'єктів господарювання. Відтак обґрунтовано доцільність розгляду проблематики економічної безпеки в трьох взаємозалежних аспектах: перший – організація та забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства; другий – організація процесів із забезпечення економічної безпеки підприємства й оцінювання діяльності суб'єктів, що їх здійснюють; третій – оцінювання стану та рівня економічної безпеки.

Проблема оцінки економічної безпеки держави, регіону, галузі або підприємства в останній час дуже загострилась. Однак, незважаючи на великий інтерес вітчизняних і закордонних учених та практиків до цих питань, наукові розробки в основному висвітлюють різні аспекти національної та регіональної безпеки й значно меншою мірою – питання економічної безпеки підприємств.

Економічний розвиток суб'єктів господарювання можливий лише за наявності економічної безпеки. Оскільки підприємства функціонують у макро-, мезо- та мікросередовищі, то умови саме цих середовищ і створюють загрозу існуванню господарюючих суб'єктів. Відтак економічну безпеку підприємства та її сутність потрібно визначати, виходячи з позицій багаторівневості формування цього явища. Узагальнення показали, що економічна безпека підприємства має подвійний характер: з одного боку, вона забезпечує можливість власного функціонування, з іншого, – є частиною (елементом) економічної безпеки системи вищого рівня й суб'єктом, що забезпечує виконання функцій, притаманних регіонам і державі в цілому.

Забезпечення економічної безпеки передбачає виділення, аналіз та оцінку існуючих загроз за кожною з функціональних складових і розробку на їхній основі системи протидіючих заходів, що попереджають початок негативних явищ у діяльності підприємства.

Незважаючи на важливість проблеми, фінансові аналітики в Україні мають у розпорядженні недостатньо інструментів прогнозування банкрутства, оскільки зарубіжні методи недоцільно використовувати через їх невідповідність українським реаліям.

В Україні є фактично одна прийнятна методика прогнозування банкрутства, але недостатній об'єм інформації після неї не дозволяє рекомендувати її для використання аналітиками.

В Україні необхідні нові розробки, присвячені прогнозуванню банкрутства, які б підтримували підприємство в стані економічної безпеки.

1. Закон України від 07.02.1991 р. "Про підприємництво" // Відомості Верховної Ради України. – К., 1991. – № 4.
2. Закон України від 18.09.1991 р. "Про інвестиційну діяльність" // Відомості Верховної Ради України. – К., 1991. – № 47.
3. Закон України від 02.10.1992 р. "Про інформацію" // Відомості Верховної Ради України. – К., 1992. – № 48.
4. Закон України від 03.07.96 р. "Про рекламу" // Відомості Верховної Ради України. – К., 1996. – № 48.

5. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. А. Бендиков // Консультант директора. – 2010. – № 2. – С. 7–13.
6. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення економічної безпеки підприємства / М. М. Єрмошенко. – К. : Нац. акад. управління, 2005. – 78 с. Препринт наукової доповіді.
7. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 11–12. – С. 45–47.
8. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 2004. – № 10. – С. 48–52.
9. Мальцева Р. Ю. Фінансова безпека підприємства: теорія питання / Р. Ю. Мальцева // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці : Ант Лтд, 2004. – Вип. II. – С. 158–165.
10. Олейников Є. О. Економічна і національна безпека : підручник для вузів / Є. О. Олейников. – М. : Іспит, 2005. – 768 с.
11. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : ЗАО Бизнес школа “Интел-Синтез”, 1997. – 288 с.
12. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятий : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук / Р. С. Папехин ; Волгоград. гос. ун-т. – Волгоград : Изд-во ВГУ, 2007. – 16 с.
13. Підхомний О. М. Індикатори оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання / О. М. Підхомний, Л. С. Яструбецька // Економічні науки : зб. наук. праць. Серія Облік і фінанси. – 2007. – Вип. 23. – С. 234–237.
14. Раздина Е. Коммерческая информация и экономическая безопасность предприятия / Е. Раздина // Бизнес-информ. – 1997. – № 24. – С. 63–65.
15. Lambert D. La defense de l'ekonomie: la conjugasion des efforts de l'Etat, de l'entreprise et d'individuy // Strategique. – 1990. – № 2. – P. 83–98.
16. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : [монографія] / М. В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
17. Шваб Л. І. Економіка підприємства : [навчальний посібник] / Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2007. – 584 с.
18. Шевелев А. Е. Риски в бухгалтерском учете : [учебное пособие] / А. Е. Шевелев, Е. В. Шевелева. – М. : КНОРУС, 2011. – 304 с.
19. Епіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: [монографія] / А. О. Епіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.
20. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – С. Пб. : Алтея, 1999. – 315 с.
21. Белоусова І. А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства : [монографія] / І. А. Белоусова. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
22. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект : [навчальний посібник] / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
23. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник / О. С. Іванілов. – К. : Центр учбової л-ри, 2009. – 728 с.
24. Дикий А. П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / А. П. Дикий. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 21 с.
25. Соколов Я. В. Бухгалтерский учт: от истоков до наших дней / Я. В. Соколов. – М. : Аудит ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

References

1. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. “Law of Ukraine on 7.02.1991 . On Entrepreneurship“. Kyiv: Supreme Council of Ukraine, 1991. Print.
2. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. “Law of Ukraine on 18.09.1991. On investment activity“. Kyiv: Supreme Council of Ukraine, 1991. Print.
3. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. “Law of Ukraine on 2.10.1992. On information“. Kyiv: Supreme Council of Ukraine, 1992. Print.
4. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. “Law of Ukraine on 3.07.1996. On Advertising“. Kyiv: Supreme Council of Ukraine, 1996. Print.
5. Bendykov, M. “Economic safety of industrial enterprise (organizational and methodical aspect). “Consultant Director. 2. (2010): 7–13. Print.

6. Yermoshenko, M. *Economic and organizational principles ensure economic security : Preprint scientific paper* . Kyiv: National Academy of Management, 2005. Print.
7. Kapustin, N. "Economic safety of the industry and firm." *Business – Inform*. 11–12. (1999): 45–47. Print.
8. Kovalev, D., and Sukhorukov T. "Economic safety of the enterprise". *Economy of Ukraine*. 10. (2004): 48–52. Print.
9. Maltseva, R. "Financial security enterprise: theory questions." *Scientific Bulletin of Chernivtsi Trade and Economics Institute KNTEU*. II. (2004): 158–165. Print.
10. Oleynikov, E. *Economic and national security : a textbook for schools*. Exam, 2005. Print.
11. Oleynikov, E., ed. *Fundamentals ekonomicheskoy security. (State, region, Enterprise, personality)*. Moscow: ZAO Business School "Intel-Synthesis", 1997. Print.
12. Papehyn, R. *Factors finansovoy Stability and security of enterprises: avtoref.dys.na obtain nauk.stupenya candidate of economic sciences*. Volgograd: Publishing House VHU, 2007. Print.
13. Pidhomnyy, A. "Indicators assessing the level of financial security entities." *Economics : Coll. sciences. works. – Sir. Accounting and Finance*. 23. (2007): 234–237. Print.
14. Razdyna, E. "Kommercheskaya Information and Economic bezpasnost enterprise." *Business – Inform*". 24. (1997): 63–65. Print.
15. Lambert, D. "La defense de l'ekonomie: la conjugasion des efforts de l'Etat, de l'entreprise et d'individy." *Strategique*. 2. (1990): 83–98. Print.
16. Fomin, M. *Problemy economically secure enterprise development : theory and practice [monograph]*. Donetsk: DonDUET, 2005. Print.
17. Schwab, L. *Ekonomika Company [navch.posibnyk]*. Kyiv: Caravel, 2007. Print.
18. Shevelev, A., and Sheveleva E. *Rysky in accounting and auditing : [ucheb.posoby]*. Moscow: KNORUS, 2011. Print.
19. Epifanov, A., Plastun O., and V. Dombrovskyy *Finansova security companies and banking institutions [monograph]*. Amounts: SHEE "UAB National Bank ", 2009. Print.
20. Shlykov, V. *Kompleksnoe obespechenye ekonomicheskoy security enterprise*. St. Petersburg: Althea, 1999. Print.
21. Belousov, I. *Management Accounting – Information component of economic security [monograph]*. Kyiv: Dorado Press, 2010. Print.
22. Kamlyk, M. *The economic security of business: economic and legal aspects [navch.posibnyk]*. Kyiv: Atika, 2005. Print.
23. Ivanilov, O. *Business Economics : textbook* . Kyiv: Centre textbooks, 2009. Print.
24. Dykyy, P. *Orhanizatsiya accounting as a tool to ensure economic security : avtoref.dys.na obtain nauk.stupenya candidate of economic sciences : spets.08.00.09 "Accounting, Analysis and Audit (economic activit)"*. ZSTU, 2009. Print.
25. Sokolov, Ya. *Accounting and auditing : from origins to the present day*. Moscow: Audit Unity, 1996. Print.

УДК 069.9:336.1

ББК 65.261.3

Антонюк Д.А.

**СТИМУЛЮВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ОСНОВІ
ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ
ВИСТАВКОВО-КОНГРЕСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Запорізький національний університет,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра менеджменту організацій і логістики,
69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66,
тел.: 0506908834,
e-mail: oasd@mail.ru

Анотація. Стаття спрямована на дослідження державного регулювання та бюджетного фінансування виставково-конгресної діяльності в регіонах як засобу стимулювання розвитку малого підприємництва. Метою роботи є систематизація існуючих і розроблення нових механізмів бюджетного фінансування виставково-конгресної діяльності. У роботі використано